

Bestuurlijke historie van westelijk 'Maas en Waal'

Deel III

John Ridders, december 2023

Periode 1920-1985: schaalvergroting en gemeentelijke herindeling

De eerste decennia na de Tweede Wereldoorlog zouden worden gekenmerkt door het geloof in het nut en de noodzaak van **rationale planning** en **schaalvergroting** op tal van maatschappelijke terreinen. De bevolking nam snel toe, de woningnood was hoog, de automobiliteit nam snel toe en de steden werden uitgebreid met grote stadswijken, opgebouwd uit buurten met wijk- en buurtcentra¹. Licht en lucht waren de uitgangspunten; het 'gesloten bouwblok' werd vervangen door een open wijkbebouwing met veel sociale woningbouw, vaak bestaande uit hoogbouw met galerijflats. Aan de rand van de stad ontstonden grote industrieterreinen. Stedenbouw werd een nieuwe discipline naast architectuur. De Verenigde Staten van Amerika werden op tal van gebieden ons voorbeeld. Door de verdergaande industrialisatie ontstond de massaproductie van consumptieartikelen. De winkel op de hoek werd vervangen door een steeds groter wordende supermarkt. De welvaart nam toe, er verschenen in de huizen koelkasten, wasmachines en zwart-wit tv's bij degenen die zich de aanschaf daarvan konden permitteren.



Detail uit het Structuurschema Hoofdwegennet 1966 waarin Maas en Waal doorsneden wordt door 5 snelwegen.

Delen van oude stadcentra werden neergehaald ten behoeve van doorgaande wegen en parkeerplaatsen, grachten en singels werden gedempt. De Wet op de Ruimtelijke Ordening (1965) introduceerde het 'bestemmingsplan', 'structuurplan' en 'streekplan' deels ter vervanging van Woningwet (1901) en Wederopbouwwet (1950). Op rijksniveau werden Structuurnota's gemaakt voor o.a. verkeer en landbouw. Dat alles voor een toekomstgerichte, moderne 'maakbare' samenleving waarbij 'efficiency' en schaalvergroting centraal stonden.

Dit streven naar grootschaligheid en efficiëntie betrof niet alleen stedelijke gebieden, maar evenzeer de landelijke gebieden. Het woord 'milieu' bestond nog niet en het 'landbouwstructuurbeleid' beoogde hoofdzakelijk het bevorderen van de productiviteit in de landbouw zodat op den duur de bedrijfstak landbouw een evenwichtige plaats kon innemen in de nationale economie. Daarbij ging het er tevens om dat de werkers in de landbouw een beloning konden ontvangen die gelijkwaardig was aan die in de andere bedrijfstakken. Belangrijke aanjager van dat streven was de sociaal-democraat minister Sicco Mansholt (1908-1995). Ook de hongerwinter van 1944 lag bij dit streven nog vers in het geheugen; er moest meer landbouwgrond komen. Na de drooglegging van de Noordoostpolder tijdens de oorlog volgden in 1957 Oostelijk Flevoland en in 1968 Zuidelijk Flevoland. Middelen voor verbetering van de landbouwkundige productie op het 'oude land' waren onder andere het streven naar vergroting van de

¹ Denk bijvoorbeeld aan Dukenburg in Nijmegen.



Boerderijstraat in de komgronden van Maas en Waal,
19 juli 1958 KLM Aerocarto

bestaande bedrijven, gebruik van machines en kunstmest, een betere ontsluiting, praktische verkaveling (meer 'huiskavels' en minder versnipperde 'veldkavels') en adequate waterbeheersing. Kortom, ook het boerenbedrijf moest productief, groot en efficiënt worden.

Op dat gebied viel er juist ook in het verarmde Land van Maas en Waal nog veel te verbeteren. De knellende pacht van de adel en de eindeloze

reeks dijkdoorbraken en overstromingen uit het verleden behoorden na de Maaskanaliseringswerken, eind dertiger jaren, dan wel misschien tot het verleden, maar het boerenbedrijf stond er kort voor de oorlog nog weinig florissant voor. Toen eind april 1929 minister Kan van Binnenlandse zaken en Landbouw het Land van Maas en Waal bezocht ², betoogde dijkgraaf en burgemeester J.G. De Leeuw speciaal met het oog op de gemeente Appelterm dat er daar op landbouwgebied verschillende minder gewenste toestanden heersten en akkerbouw, veeteelt en fruitteelt er nog 'achterlijk' waren³.

Het zou nog een paar jaar duren, maar dan zou er ook in Maas en Waal een nieuwe tijd aanbreken. Nog voor de oorlog, in 1939 werd er een commissie gevormd om Maas en Waal vooruit te helpen en nog tijdens de oorlog, in 1941 verscheen het 'Rapport van de Studie-Commissie tot Cultuurverbetering van Het land tusschen Maas en Waal'. Mede als gevolg daarvan werd na de oorlog 'Maas en Waal West' als één van de eerste grote ruilverkavelingen in ons land een feit. In 1950 begonnen de werkzaamheden: meer dan 1000 ha komgronden werden ontsloten door nieuwe wegen en gedraineerd door nieuwe watergangen met een elektrisch gemaal bij Alphen. Er werden vanaf 1953 maar liefst 96 nieuwe boerenbedrijven gesticht met tussen de 10 en 25 ha landbouwgrond; 220 km wegen ter ontsluiting aangelegd, waaronder de Noord-Zuid, Dijkgraaf de Leeuwweg en de doorgetrokken Van Heemstraweg. Talloze gronden werden uitgeruild. Op velerlei gebied werd daarnaast voorlichting gegeven zoals over 'modern' wonen, hygiëne, voedsel en een functioneel en efficiënt huishouden. In 1952 waren ook in de Bommelerwaard de werkzaamheden begonnen van een grote ruilverkaveling om de agrarische productie te vergroten, de 'Bommelerwaard-Oost'. Hier werden 55 boerderijen verplaatst, 153 km weg aangelegd en 147 km waterlopen gegraven. In deze streek moest vooral de tuinbouw verder tot ontplooiing komen en zou ook de nodige aandacht besteed worden aan de sociaal-culturele ontwikkeling.

In een land dat zich na de oorlog weer veerkrachtig en energiek trachtte op te richten - niet alleen in het rivierengebied, maar ook elders – lag het voor de hand dat ook naar een verdere vergroting van de

² Kort na watersnoodramp van 1926 kwam het grootste deel van Maas en Waal onder water te staan; vele honderden boerderijen en woonhuizen werden weggespoeld en/of zwaar beschadigd.

³ Het vaderland, 01-05-1929.

bestuurlijke efficiëncy werd gestreefd. Een belangrijke aanpak daarvoor was het creëren van grotere gemeenten door middel van gemeentelijke herindeling. Ten tijde van de uitvoering van de ruilverkaveling in de Bommelerwaard wordt dan ook al op 24 februari 1955 de 'Wet tot gemeentelijke herindeling van de Bommelerwaard' van kracht⁴. Het aantal van twaalf gemeenten wordt in die streek daarmee terug gebracht tot zeven⁵. Maar ook met betrekking tot het Land van Maas en Waal wordt rond 1960 in Den Haag al nagedacht over een gemeentelijke herindeling. In de memorie van toelichting op de begroting voor 1961 deelt minister Toxopeus mee dat een groot aantal wetsontwerpen tot gemeentelijke herindeling in 1961 verwacht kunnen worden, waaronder voor het westelijk deel van het Land van Maas en Waal⁶.

Maar het zou zo'n vaart niet lopen. Toch komt het idee van een gemeentelijke herindeling eind zestiger jaren telkens op en wordt o.a. aangeroerd in de 'Nota Ideeënschets voor het Gelders Rivierengebied' (1966). Het verontrust de lokale bestuurders in Maas en Waal danig en op initiatief van B&W van Wamel komen op 22 september 1967 de gemeentebesturen van Appeltern, Dreumel, Batenburg en Wamel met een waarnemer van de gemeente Bergharen bijeen en besluiten dat het aanbeveling verdient door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten een sociologisch-geografisch onderzoek te laten instellen van het Land van Maas en Waal. Een aanzet tot een rapport daarvan zal op woensdag 8 oktober 1969 om 14.30 uur in de Hostert te Batenburg door de gemeentebesturen worden besproken. Hoewel de colleges van B&W op 30 september 1968 Gedeputeerde Staten nog verzoeken de herindelingsvoorstellen op te schorten tot de definitieve resultaten van het onderzoek bekend zijn, komt dat verzoek te laat. Gedeputeerde Staten geven aan het verzoek geen gehoor omdat ze inmiddels hun plannen voor herindeling dan al gepresenteerd hebben⁷.

Wat was het geval? Al op 16 december 1968 nodigen Gedeputeerde Staten van Gelderland (GS) de betreffende gemeentebesturen uit voor een samenkomst op woensdag 8 januari 1969 in het Huis der Provincie om een voorstel aan te bieden voor de gemeentelijke herindeling van het Rijk van Nijmegen en het Land van Maas en Waal. In de daarbij gepresenteerde nota wordt aangegeven hoe in het Streekplan Rijk van Nijmegen⁸ de omliggende gemeenten van Nijmegen de te verwachten woningbehoefte van die stad zullen moeten opvangen.

Daarnaast wordt uitvoerig ingegaan op de situatie in het Land van Maas en Waal. GS schrijven met nadruk dat deze streek tot de armste gebieden van ons land behoort. Als redenen daarvoor noemen ze "*de talrijke overstromingen, de geïsoleerde ligging en de eigen aard van de bevolking*". Vooral in de dorpen langs de Maas is het gemiddelde inkomen "*bijzonder laag*". In Nederland was het gemiddeld inkomen in 1963 Fl. 6861,-, in Gelderland Fl. 6483,- en voor Maas en Waal Fl. 5242,-. Maar door o.a. de nieuwe noord-zuid-wegen in de ruilverkaveling zal het ertoe leiden dat de streek een beter aanzien krijgt, zo wordt gesteld. Niet veel verder komt in de nota een voorstel tot herindeling van de gemeenten aan bod. "*Een injectie voor de ontwikkeling van dit gebied zal in belangrijke mate afhangen van de*

⁴ Zie Staatsblad 76, 1955

⁵ Bij 'Wet van 9 september 1958 tot gemeentelijke herindeling Bommelerwaard' werd het aantal gemeenten in de Bommelerwaard verder teruggebracht tot twee: Maasdriel en Zaltbommel.

⁶ Onder andere Nijmeegsch dagblad, 22-09-1960

⁷ Zie voor deze en volgende informatie: Regionaal Archief Nijmegen; 867 Gemeente Appeltern 1818-1983; inventarisnummers 2593-2601, Stukken betreffende de gemeentelijke herindeling in het Rijk van Nijmegen en het Land van Maas en Waal.

⁸ Door Provinciale Staten vastgesteld op 28-2-1968.

kracht van de gemeentebesturen. Deze kracht wordt medebepaald door de deskundigheid van het apparaat, dat de gemeentebesturen terzijde moet staan bij de uitvoering van hun autonome taak en van de voortdurend in aantal toenemende wetten en algemene maatregelen van bestuur. Specialisatie is hier geboden, hetgeen in kleine gemeente niet mogelijk is. Het vorenstaande leidt ertoe de gemeentelijke indeling van dit gebied grondig te herzien". Interessant is vervolgens te zien hoe de diverse Rijkswegen uit het Structuurschema Hoofdwegennet 1966 die Maas en Waal doorsnijden – vooral de 'autosnelweg Helmond-Zwolle' - in hoge mate bepalend worden voor het voorstel voor een nieuwe gemeentelijke indeling van Gedeputeerde Staten⁹:



Herindelingsvoorstel: ten westen van de Noord-Zuid gemeente Wamel; in het middel de gemeente Druten met het dorp Appeltern en in het oostelijk deel van Maas en Waal in het noorden de gemeente Ewijk-Beuningen en daaronder de gemeente Wijchen

Detail van kaart 'gemeentelijke herindeling Rijk van Nijmegen, Maas en Waal, gemeenten Rossum en Heerewaarden, Provinciale Planologische Dienst 11-12-1968, behorend bij het Besluit van G.S. van Gelderland d.d. 16 december 1968, n^o 7704/236-3102.

"De nieuw te vormen gemeente Druten zal omvatten de bestaande gemeente Druten, een deel van de gemeente Ewijk, een groot deel van de gemeente Bergharen, de gemeente Horssen, de gemeente Batenburg en een gedeelte van de gemeente Appeltern (waarin het dorp van die naam ligt). De nieuw te vormen gemeente Wamel zal omvatten het territoir van de huidige gemeente Wamel en de gemeente Dreumel en Appeltern, (behalve het dorp Appeltern)". Verder moet Heerewaarden bij Rossum worden gevoegd.

Het is duidelijk dat de herindelingsvoorstellen van GS in Maas en Waal voor de nodige beroering zorgen. Op 13 juni 1969 sturen B&W van Appeltern de gemeenteraad een 7-pagina's uitvoerig voorstel met begrijpelijke en zakelijke argumenten die leiden tot een viertal duidelijk conclusies:

- a. De door Gedeputeerde Staten voorgelegde herindelingsplannen af te wijzen
- b. Primair de zelfstandigheid van onze gemeente voor te staan
- c. Met kracht te bevorderen de totstandkoming van een regio-of gewestelijke bestuursvorm

⁹ In 1970 telde Nederland 13 miljoen inwoners. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) verwachtte destijds dat er in het jaar 2000 21miljoen zouden zijn!

- d. Als enig alternatief te aanvaarden, de vorming van één Zuid-Gemeente, omvattende de gemeenten Appeltern, Batenburg, Bergharen en Horssen.

In de raadsvergadering van Appeltern op 24 juni daaropvolgend is het voorstel van B&W niet veel meer dan een hamerstuk.

Ook elders heeft men zo z'n mening over de provinciale voorstellen. Batenburg opteert alleen voor een 'eigen zelfstandigheid'¹⁰ en ook Horssen wil z'n zelfstandigheid behouden. Kan dat niet, dan het liefst als onderdeel van een gemeente voor zuid en midden Maas en Waal. Die moet dan bestaan uit Appeltern, Batenburg, Bergharen en Horssen.

In Dreumel gaat de Raad op voorstel van B&W akkoord met de vorming van drie gemeenten rond de kernen Druten, Wamel en Dreumel. De nieuwe gemeente in het zuidwesten met Dreumel als hoofdkern - zo meent men - moet dan verder Heerewaarden en het dorp Alphen omvatten. Echter, Heerewaarden heeft al fel bij B&W van Dreumel tegen die opvatting geprotesteerd¹¹. De gemeenteraad van Wamel gaat in overgrote meerderheid akkoord met de plannen van GS, maar op den duur ziet men liever dat het hele gebied één gemeente gaat vormen. De kranten in die maanden puilen uit van de discussies over de verschillende wensen en mogelijkheden tot herindeling. Aan meningen geen gebrek, maar het zou allemaal anders lopen.

Op 30 juli 1971 krijgen alle raden van de gemeenten in het Land van Maas en Waal en het Rijk van Nijmegen een brief van Gedeputeerde Staten van Gelderland (nº 5203/786-3101) waarin vanwege onduidelijkheden met betrekking tot de omvang van het Gewest Nijmegen, GS het volgende meedelen: *“Deze aangelegenheid nog eens overwegend is ons uiteindelijke standpunt dat een gemeentelijke herindeling van het Land van Maas en Waal eerst opnieuw ware te bezien als bekend is tot hoever het gewest Nijmegen zich zal gaan uitstrekken. Daar anderzijds het in procedure gebrachte herindelingsplan bezwaarlijk tot dan zal kunnen blijven rusten*

Het STADSGEWEST NIJMEGEN

Door de groei van de steden, de verstedelijking van het platteland en de toegenomen mobiliteit geraken stad en platteland steeds meer met elkaar verweven. Begin zeventiger jaren ontstaat een discussie over de vorming van een extra bestuurslaag tussen provincie en gemeente, het 'stadsgewest'.

Op 1 januari 1971 trad als een 'gemeenschappelijke regeling' het Stadsgewest Nijmegen in werking. De aangesloten gemeenten waren Bommel, Bergharen, Beuningen, Ewijk, Gendt, Groesbeek, Heumen, Millingen a/d Rijn, Nijmegen, Overasselt, Ubbergen, Valburg en Wijchen. Druten trad later dat jaar toe, Gendt en Valburg traden in 1972 weer uit en Appeltern, Batenburg en Horssen traden in 1973 ook toe. Batenburg trad later weer uit.

In 1977 gaven de gemeenten Nijmegen, Wijchen en Appeltern om verschillende redenen aan te willen uittreden. Op 20 december besloot de 'gewestraad' tot opheffing van de gemeenschappelijke regeling Stadsgewests Nijmegen.

Bron: huisvandenijmeegsegeschiedenis.nl; Stadsgewest Nijmegen

hebben wij besloten het in te trekken". Maar tevens verzoeken ze de betrokken gemeentebesturen voor 1 augustus 1972 GS de meest wenselijke herindeling kenbaar te maken. Op 31 juli 1972 wordt ook dat laatste verzoek weer ingetrokken: *“Inmiddels is wel gebleken dat voor het vormen van een oordeel over een eventueel gemeentelijke herindeling nodig is dat meer bekend is over takenpakketten van de toekomstige gewesten en van de gemeenten in deze gewesten”.....“Het is ons duidelijk dat het voor uw*

¹⁰ De Gelderlander 25 juni 1969

¹¹ De Gelderlander 1 juli 1969

raden gezien al deze onzekerheden niet mogelijk is om vóór 1 augustus 1972 een oordeel uit te spreken over de meest wenselijke gemeentelijke indeling. In verband hiermede trekken wij ons desbetreffend verzoek in”.

Intussen is de provinciale wind wel uit een andere hoek gaan waaien. Nog diezelfde nazomer van 1972 spreken GS met de betrokken gemeentebesturen in het Land van Maas en Waal af dat wanneer vanuit Den Haag meer bekend wordt over de gewestvorming de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Afdeling Sociaal Geografisch en Bestuurskundig Onderzoek de gezamenlijke opdracht krijgt om over de meest wenselijke gemeentelijke indeling van het gebied te rapporteren. Was de gewest-kwestie in Den Haag duidelijk geworden, dan zou het onderzoek ongeveer een half jaar duren, zo was de verwachting. Ook dat loopt anders.

Bij brief van 20 maart 1974 (n^o1087/871-3103) krijgen de gemeenten te lezen dat de minister, die bezig was met een ‘Wet op de Gewesten’ een geheel nieuw wetsontwerp zal indienen. Het blijkt te gaan om een ‘concept-structuurschets voor de bestuurlijke indeling’ waarop gewacht moet worden. Die concept-structuurschets verschijnt eind 1974, doch wordt half 1975 alweer achterhaald door een concept-ontwerp van de ‘Wet reorganisatie binnenlands bestuur’.



Dan vindt GS dat het allemaal wel lang genoeg geduurd heeft en heeft geen zin langer op beleid uit Den Haag te wachten. Op 4 maart 1976 wordt er een werkgroep gevormd met gedeputeerde Mr. J.H. Hendrikx als voorzitter en vertegenwoordigers van de gemeenten Appeltern, Dreumel, Wamel, Druten, Horssen, Bergharen, Batenburg en Wijchen. De werkgroep moet de procedure en aanpak van de herindeling regelen. Zowel GS als de gemeentebesturen zijn van mening dat de werkgroep daarbij de grootst mogelijke haast dient te betrachten ¹². Het komt dan ook goed uit dat alle gemeentebesturen te kennen geven dat zij voor de komende herindeling geen nieuw

bestuurskundig onderzoek van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) nodig vinden.

Op 12 oktober 1976 versturen Gedeputeerde Staten van Gelderland de **Nota ‘Gemeentelijke herindeling van het Land van Maas en Waal en een deel van het Rijk van Nijmegen’**, voortvloeiend uit de werkzaamheden van de werkgroep. De nota is mede gebaseerd op de reeds bekende informatie uit voorgaande jaren, de visie van GS op een toekomstige bestuurlijke constellatie en de brochure van de VNG ‘Sterke gemeenten in nieuwe provincies’.

Het is een forse nota van ± 30 pagina's waarin zakelijk met feiten wordt ingegaan op de voor- en nadelen van de diverse herindelingsvarianten. Uiteindelijk (blz. 25) stellen GS: *ten aanzien van het Land van Maas en Waal zijn wij dan ook van mening, dat:*

I Op grond van de relaties en oriëntaties van Batenburg en Bergharen op Wijchen, deze gemeenten dienen te worden samengevoegd tot een nieuwe gemeente Wijchen (± 24.000 inwoners);

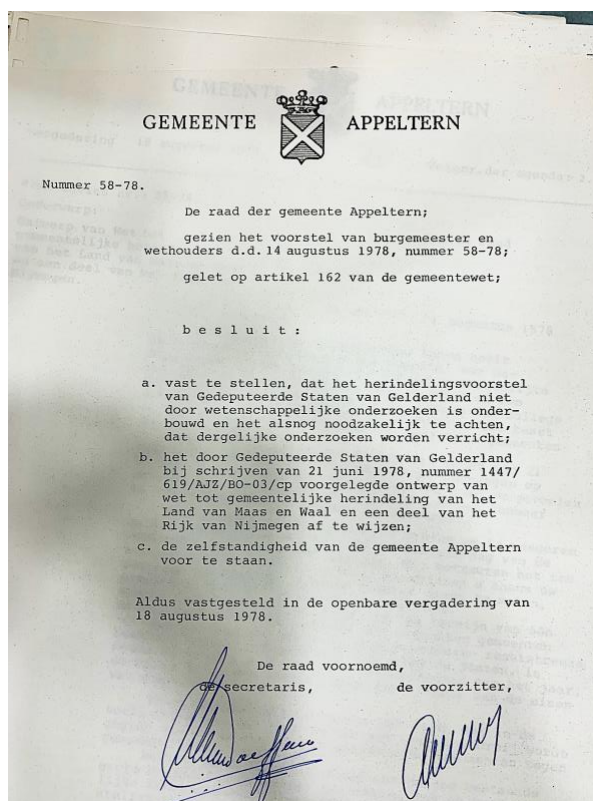
¹² Zie o.a. ‘Werkgroep moet de herindeling op poten zetten’, De Gelderlander 5 maart 1976.

II *Op grond van de relaties en oriëntaties van Horssen op Druten deze gemeenten dienen te worden samengevoegd tot een nieuwe gemeente Druten (± 12.500 inwoners); de problematiek rond de indeling van het dorp Winssen zullen wij afzonderlijk aan de orde stellen bij het voorstel tot samenvoeging van de gemeenten Beuningen en Ewijk;*

III *De gemeenten Wamel, Dreumel en Appeltern samengevoegd dienen te worden tot een nieuwe gemeente Wamel (± 16.000 inwoners). Ze voegen toe dat de meerderheid van de leden van de werkgroep zich met dit herindelingsvoorstel kan verenigen. Bovendien staan de namen van de gemeenten nog niet vast, "daaromtrent zouden naar ons oordeel suggesties door de gemeentebesturen dan wel de bevolking moeten worden gedaan".*

Het voorstel was weliswaar nu met meewerking van alle betrokken gemeenten opgesteld, het wilde niet zeggen dat alle betrokken gemeentebesturen zich nu vanzelf in het voorstel konden vinden. Mede op grond van een 'hearing' besluit op dinsdag 8 februari 1977 de Raad van de gemeente Appeltern tot het afwijzen van het gestelde in den 'Nota van GS'. Ook de Raad van de gemeente Dreumel spreekt zich nadrukkelijk uit tegen de een gemeentelijke herindeling en geeft aan als zelfstandige gemeente te willen doorgaan¹³.

Ruim een jaar later, op 28 juli 1978 kondigen B&W van Appeltern hun inwoners aan dat er een tweetal hoorzittingen gehouden zullen worden (in Maasbommel en Altforst op 9 en 11 augustus). Het is de laatste kans, zo wordt gesteld, dat de inwoners zich voor of tegen de herindeling kunnen uitspreken. Op 18 augustus 1978 spreekt de Raad zich er wederom over uit en besluit om als zelfstandige gemeente verder te gaan (zie besluit hiernaast).



Op 16 maart 1979 versturen GS aan alle betrokken gemeentebesturen alle reacties en van belang zijnde stukken met betrekking tot de herindelingskwestie van Maas en Waal. Uitvoerig gaan ze in op de naar voren gebrachte alternatieven en overige reacties. Interessant is dat daarbij vermeld wordt dat in vrijwel alle reacties het aspect 'dorpsraden' vrij uitvoerig aan de orde wordt gesteld." *Door Bergharen, Batenburg, Dreumel en Horssen wordt de instelling van dorpsraden als een voorwaarde bij gemeentelijke herindeling geformuleerd. Wijchen, Wamel en Druten onderkennen de problematiek welke na herindeling zal ontstaan en de noodzaak om daaraan via binnengemeentelijke decentralisatie tegemoet te komen". Ook wij onderkennen de noodzaak om aan de nadelige aspecten als gevolg van de herindeling voor de afstand bestuur-bestuurde tegemoet te komen. Dit houdt naar ons oordeel in,*

¹³ Zie: Elles Vervloet, 'Ons kent ons', over de rol van lokale identiteit binnen een gemeentelijke herindeling; Bachelorwerkstuk 13-08-2016; theses.ubn.ru.nl.

Herindeling blijft door verdeeldheid onverlet

Van onze parlementsredactie

DEN HAAG – De Tweede Kamer is zo verdeeld over de herindeling van het Land van Maas en Waal, dat het voorstel van de regering waarschijnlijk ongeschonden blijft. Dit bleek gisteren in het debat over dit voorstel, dat voorziet in een tweedeling van het gebied.

Druten krijgt Horssen erbij en Wamel wordt uitgebreid met Dreumel en Appeltern. Verder wordt aan Wychen in het Rijk van Nijmegen Batenburg toegevoegd.

Het CDA diende een voorstel in om Batenburg en Appeltern samen te voegen. Dat zou neerkomen op een driedeling. Daartegenover staat een voorstel van de PvdA om één gemeente Maas en Waal met totaal 35.000 inwoners te vormen. Geen van beide

voorstellen maakt kans op een meerderheid. De VVD neigt naar aanvaarding van het regeringsplan.

De CDA-fractie deed opnieuw een aanval op het criterium van een minimum-inwonertal van tienduizend bij herindelingen. Volgens woordvoerder Van der Burg belijdt de regering voortdurend dat dit criterium geen absolute gelding heeft, maar blijkt dit in de praktijk steeds wel het geval.

Trouw, 11-05-1983

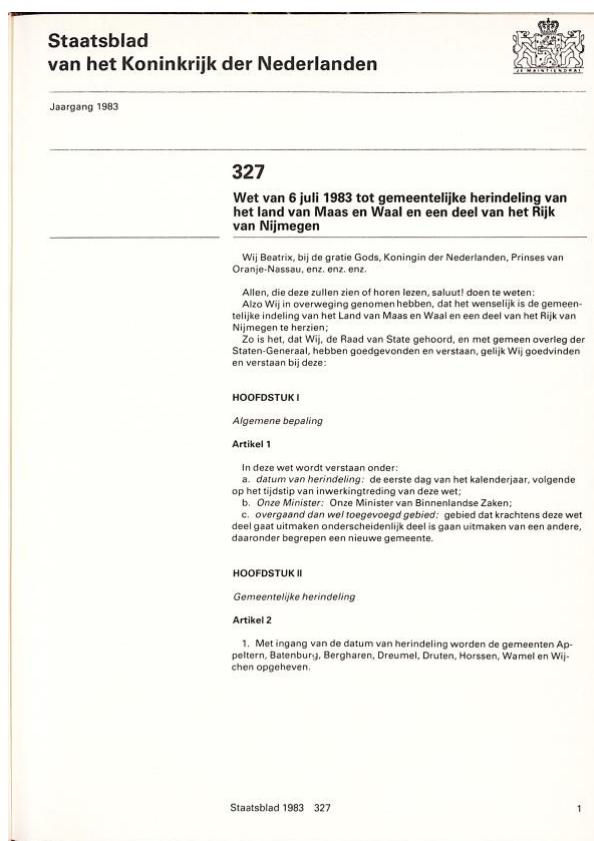
dat één van de meest essentiële zaken voor de nieuwe gemeenteraden na de gemeentelijke herindeling zal zijn: de vormgeving van de relatie tussen bestuur en bestuurden: een binnengemeentelijke decentralisatie (zowel in functionele als in territoriale zin) speelt daarbij een belangrijke rol¹⁴.

In januari 1981 biedt de Minister van Binnenlandse Zaken het wetsontwerp voor de herindeling van het Land van Maas en Waal aan de Tweede Kamer aan. Maar het voorlopig verslag over dit wetsontwerp verschijnt pas in november 1981. De omvang van het verslag maar vooral ook de aard van de daarin gestelde vragen maakte het noodzakelijk voor een zorgvuldige behandeling de hulp van de provincie in te roepen. Dit heeft onder andere tot gevolg dat de memorie van antwoord pas in juli 1982 kan worden uitgebracht¹⁵.

Waren de meningen in Maas en Waal sterk verdeeld over de herindelingsplannen, ook in de Tweede Kamer lopen de meningen sterk uiteen¹⁶ en dus stemt uiteindelijk een meerderheid van de Kamerleden toch maar voor het regeringsvoorstel.

En zo gebeurt het dat na meer dan twintig jaar Haagse, Arnhemse en Maas en Waalse discussies over bestuurlijke vernieuwing en gemeentelijke herindelingen, in het Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, Jaargang 1983, n^o 327 de 'Wet van 6 juli 1983 tot gemeentelijke herindeling van het land van Maas en Waal en een deel van het Rijk van Nijmegen' verschijnt.

Tevens is dan duidelijk dat de herindeling per 1 januari 1984 een feit zal zijn.



¹⁴ Op 5 november 1990 werd in Maasbommel het 'Dorpscomité' opgericht.

¹⁵ Zie Tweede Kamer der Staten-Generaal, zitting 1982-1983, 16609 Gemeentelijke herindeling van het Land van Maas en Waal en een deel van het Rijk van Nijmegen; Nota naar aanleiding van het eindverslag, ontvangen 24 maart 1983.

¹⁶ Eind januari 1983 zendt burgemeester H. Aalders nog een tiental argumenten naar de Tweede Kamer met het voorstel om de gemeenten Batenburg en Appeltern samen te voegen: "belangrijk arument is dat van Alphen, Maasbommel, Appeltern, Altforst en Batenburg geen enkele kern de boventoon voert. Die gezonde rivaliteit zal met Wamel/ Dreumel en Wijchen niet het geval zijn"; De Gelderlander 29-1-1983.

TOT SLOT

Vanaf 1976 tot 1984 was de oud-beroepsmilitair H.H.L.M. (Henk) Pröpfer (1931-2022) burgemeester van Dreumel en vanaf 1977 tot 1984 tevens waarnemend burgemeester van Wamel. Hij zou de eerste burgemeester worden van de nieuwe gemeente waarbij de gemeenten Dreumel, Wamel en Appeltern werden samengevoegd. Vanaf 22-11-1988 en 1-1-1995 was Pröpfer namens het CDA lid van de Eerste Kamer. Van 1974 tot 1977 en van 1995 tot 1999 was hij tevens lid van de Provinciale Staten van Gelderland¹⁷.

In Appeltern en Batenburg was van 1972 tot 1982 Th. Baron de Smeth van Deurne (1919-1988) burgemeester. De baron speelde tijdens de Tweede Wereldoorlog een belangrijke rol in het verzet. In 1982 kreeg hij uit handen van Prins Bernard het Verzetshedenkingskruis. In dat zelfde jaar nog verhuisde hij met zijn vrouw naar Zuid-Frankrijk en overleed daar in 1988¹⁸ ¹⁹.

Na het vertrek van Th. Baron de Smeth van Deurne is van 1982 tot 1984 H.J.J. (Hein) Aalders (1923-2020) de waarnemend burgemeester van Appeltern en Batenburg.

Artikel 47

1. De raad van een nieuwe gemeente kan de bij deze wet vastgestelde naam van de gemeente wijzigen.
2. Het besluit van de raad wordt ter kennis gebracht van Onze minister en het provinciaal bestuur van Gelderland.
3. Het besluit vermeldt de datum van ingang, die is gelegen ten minste een jaar na de datum van het besluit.

Artikel 47 van de Wet van 6 juli 1983 tot gemeentelijke herindeling van het land van Maas en Waal en een deel van het Rijk van Nijmegen

Op 2 november 1983 gaan in Dreumel, Wamel, Beneden- en Boven-Leeuwen, Appeltern, Altforst, Maasbommel en Alphen de stemgerechtigden van de bijna 17 miljoen inwoners, mannen en vrouwen van 18 jaar of ouder²⁰, naar de stembus voor het kiezen van de 17 raadsleden van de nieuwe

fusiegemeente die dan nog 'Wamel' zal heten²¹. De inwoners van de voormalige gemeenten Appeltern, Dreumel en Wamel hebben de keus uit zeven partijen. PvdA, VVD, CDA en de plaatselijke groeperingen PID, PBG, LVI en Samen Sterk hebben in totaal 230 kandidaten op de lijst staan voor de 17 zetels in de nieuwe Raad van Wamel. De verkiezingsuitslag wordt: CDA-5, PvdA-3, LVI (Lijst Van Iedereen)-2, VVD-2, PID (Partij voor Inspraak en Democratie)-2, Partij Belangen Gemeenschap-2 Samen Sterk-1.

De herindelingswet van 6 juli 1983 bepaalde in artikel 47 dat de Raad van de nieuwe gemeente de voorlopige naam 'Wamel' kon wijzigen. Bij raadsbesluit van 28 juni 1984²² gebeurde dat ook en werd na de nodige discussies en ingezonden kritiek van de gemeente Druten besloten de naam '**West Maas en Waal**' te kiezen. Daarmee werden voorgestelde namen als 'Wamel'²³, 'Waaldam', 'Westerwaal' en 'Drameltern' definitief verworpen.

Overeenkomstige het gestelde in artikel lid 3 van genoemde wet werd anderhalf jaar na de herindeling op 1 juli 1985 die nieuwe naam voor de nieuwe gemeente een feit.

¹⁷ Nl.Wikipedia.org; Henk Pröpfer

¹⁸ Hij is begraven op het dorpskerkhof van Tanneron.

¹⁹ Uitgebreide informatie over zijn leven is te vinden op 'deurnewiki.nl'.

²⁰ In 1917 was de leeftijd voor actief stemrecht (alleen mannen) 25 jaar, in 1919 mochten mannen en vrouwen met die leeftijd gaan stemmen, in 1946 werd die leeftijd 23 jaar, in 1965 werd het 21 jaar en in 1972 werd het 18 jaar. (Bron: parlement.com)

²¹ In de oude situatie van meerdere gemeenten samen had Druten 22 raadzetsels, Wijchen 35 raadzetsels en Wamel 35 raadzetsels. Bron: Limburgs dagblad, 2-22-1983.

²² Zie Regionaal Archief Nijmegen, 1647 Gemeente West Maas en Waal 1984-2003, 1.01.01.02 Voorrechten en kenmerken, inventarish^o. 8

²³ Een argument van het College van B&W voor 'Wamel' was dat het gemeentepapier met de logo van Wamel nog niet op was.....

Maar de nieuwe gemeente moest ook een 'wapen' kiezen. Dat gebeurde tijdens dezelfde raadsvergadering op 28 juni 1984. Bij Koninklijk Besluit van 18 december 1984 werd het wapen aan West Maas en Waal verleend. Het toont twee golvende dwarsbalken die de Maas en Waal symboliseren met daarom het hartschild van Maasbommel, de tweekoppige adelaar (die ook in het wapen van Nijmegen voorkomt).

De beschrijving luidt: *"In zilver twee golvende dwarsbalken van azuur; in een hartschild van goud een dubbele adelaar van sabel, gebekt, getongd en gepoot van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels"*.

